

Új kihívások

Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok, 36.

Az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet (OKKri) 1999-ben tette közzé a Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok 36. kötetét, amely – tanulmányok formájában – az intézet 1998. évi munkájáról ad képet. (A kiadványt, az elmúlt évek gyakorlatához hasonlóan az OKKri saját maga jelentette meg.)

Irk Ferenc intézetigazgató, a könyv szerkesztője és előszóírója szerint 1998-ban az OKKRI-nak új kihívásokkal kellett szembenéznie, hiszen az intézet iránti érdeklődés megnövekedett. Ez egyrészt az „ad hoc” jellegű kutatási megbízások számának megnövekedésében, másrészt a tömegkommunikáció részéről tapasztalt érdeklődés formájában mutatkozott meg.

A kötet tíz hosszabb és hét rövidebb tanulmányt tartalmaz. Az „évkönyv” szokásos – nagyobb részben kriminológiai, kisebb részben kriminalisztikai – anyaga ebben a kötetben olyan függelékkel egészült ki, amelynek témája az Európai Unió bűnözés elleni tevékenysége.

Kó József tanulmányában a bűnügyi statisztika és a bűnügyi helyzet változásait tárgyalja. Először bemutatja a hazai bűnügyi statisztika közelmúltbeli alakulását, a statisztikai adatok és a bűnügyi helyzet lakossági megítélésének kapcsolatát. Ezt követően feltárja a növekvő bűnözési adatok belső összefüggéseit, elemzi az ismertté vált bűncselekmények számának változásait, s végül külön kitér a vagyoni elleni bűncselekmények szerepére a bűnözési trend alakításában. Összegzésként a szerző megállapítja, hogy – noha a bűnügyi statisztika összesített adatai akár 15-20 százalékkal is változhatnak az egymást követő években (növekvő vagy csökkenő irányban) –, meghatározó irányzatnak mégis a bűncselekmények számának tartós növekedése látszik.

Az ún. fehérgalléros bűnözés szerepét vizsgálja *Kránitz Mariann*, aki a büntető és a polgári igazságszolgáltatás területén dolgozó jogalkalmazók véleményét, tapasztalatait gyűjtötte össze. A fehérgalléros bűnözés – a szakértők szerint – a vagyoni elleni bűnözés mintegy 10 százalékát, a gazdasági bűnözés mintegy 40 százalékát teszi ki. Nálunk, ahol a feketegazdaság pozíciói köztudottan igen erősek, a látencia aránya nagyon magas, illetve meredeken növekvő. A szerző – többek között – számba veszi a fehérgalléros bűnözés körébe sorolható bűncselekmények fajtáit, s utal a háttérben meghúzódó gazdasági-társadalmi körülményekre is.

A hazai bűnügyi statisztikák sajátos jelensége, hogy amíg az erőszakos bűncselekmények össz büntetésen belüli aránya csökkent, ezzel ellentétes folyamatként a rablások rátája nőtt. *Nagy László Tibor* a Budapesten elkövetett rablások kriminológiai vizs-

gálatát végezte el tanulmányában, amely a főváros 1997. évi rablási ügyeinek mintegy felét dolgozza fel, tekintettel a cselekmények fajtáira, körülményeire, az elkövetők, illetve a sértettek személyére. A dolgozat egyik zárógondolata szerint „bár a cselekmények döntő hányadát továbbra is az előkészítetlen, primitív, markecolás jellegű utcai támadások jelentik, a másik póluson mind erőteljesebben láthatók a profi szervezéssel, jelentős anyagi javak megszerzését szolgáló akciók.”

Utasi Judit tanulmánya a fiatalkorúak által elkövetett erőszakos bűncselekmények főbb jellegzetességeit mutatja be. A Pesti Központi Kerületi Bíróság 1997-ben jogerőssé vált aktái alapján készült – az írás alapjául szolgáló – vizsgálat, amely az elkövetők szociális helyzetét, családi viszonyait, a bűncselekmény elkövetésének körülményeit, s a büntetőeljárás fázisát állította központba: A szerző összefoglalja az erőszakos bűncselekményeket elkövető fiatalkorúak főbb jellemzőit, majd röviden érint néhány megoldást, amely a fiatalkori bűnözés elleni közdelemben hatékony lehet.

A csecsemőgyilkosságok megelőzésének és kezelésének lehetősége a címe *Herczog Mária* tanulmányának. A szerző nem tartja elfogadhatónak, illetve elegendőnek a csecsemőgyilkosságokkal összefüggő kérdések egyedi, döntően büntetőpolitikai megközelítését. Helyette olyan komplex megelőző, kezelőprogram alkalmazását tartja szükségesnek, amely képes lenne a csecsemőgyilkosságok számának csökkentésére. A veszélyeztetett anyák és családjaik támogatását egy átfogó társadalmpolitikai, családpolitikai koncepció és cselekvési terv keretében képzeli el.

Az áldozatok jogaival és az áldozatsegítő szervezetek tevékenységével foglalkozik *Fehér Lenke* tanulmánya. Bemutatja az áldozatvédelem és a kompenzáció nemzetközi jogi kereteit, majd felvázolja az állami kártalanítás, kárenyhítés magyarországi perspektíváját. (Az új büntetőeljárás jogi törvény lehetőséget ad a meditáció, a jóvátétel alkalmazására. Az ügyész a vádemelés elhalasztása esetén a gyanúsított részére kötelezettségként írhatja elő, hogy részben vagy egészben térítse meg a sértettnek a bűncselekménnyel okozott kárt, vagy más módon gondoskodik a sértettnek adandó jóvátételről, illetve a köz javára nyújtson jóvátételt.) Külön anyag rész írja le a „retributív” (megtorló) és a „resztoratív” (helyreállító) igazságszolgáltatás sajátosságait, valamint az áldozatsegítés kelet-közép-európai tendenciáit.

Az előző tanulmányhoz szorosan kapcsolódik *Barabás Andrea Tünde* és *Kiss Anna* dolgozata, amely *A sértett megváltozott szerepe* címet viseli. A sértett szerepének tanulmányozása már egyre több kutatás tárgyát képezi, állapítják meg a szerzők, akik ismeretik a sértettre vonatkozó nemzetközi és hazai ajánlásokat és gyakorlatot, utóbbi kapcsán a Fehér Gyűri Közhasznú Egyesület tevékenységét. Ők is tárgyalják a büntetőeljárás új, 2000. január 1-jén hatályba lépett szabályozását, s megismertetik az olvasót a sértett eljárási helyzetét erősítő jogi intézmények, a „pótmagánvád” és a „különösen védett tanú” fogalmával.

Ritter Ildikó a drogpolitikáról, s ezen belül az ún. ártalomcsökkentő drogpolitikai modellről fejt ki gondolatait a kötetben. E modell nem minősíti bűnösnek sem büntetőjogi, sem pedig erkölcsi értelemben a fogyasztót, célja, hogy elkerülje a stigmatizálást, és a fogyasztótól ne vegye el a társadalomba történő integráció vagy reintegráció esélyét. A tanulmány a különböző drogpolitikai modellek bemutatásán és értelme-

zésén túl elemzi a kábítószer-fogyasztás gazdasági összefüggéseit, a kényszeres kábítószer-fogyasztás és a bűnelkövetés kapcsolatát is.

Molnár József a kriminalisztika egyik érdekes területének, a tanú és a terhelt kihallgatásának szentelte tanulmányát, amely folytatása a szerző az évkönyv korábbi számaiban évekként elzölt indított sorozatának. Molnár József szerint a kriminalisztika története azonos a kihallgatások történetével. A tanú és a terhelt bizonyításban játszott szerepének és büntetőjogi helyzetének elemzésével igazolja ezt a tételt. Kimutatja, hogy a tanúkihallgatás, illetve a tettes személyazonosságának megállapítása érdekében alkalmazott bizonyítási cselekmények csak akkor képesek megalapozni a személyi bizonyítás sikerét, ha azok egy átfogó és tervszerű nyomozási munka egységes rendszerébe illeszkednek.

Az *Új, személyiségfüggő kriminalisztikai módszerek* című tanulmány, *Kármán Gabriella, Kiss Anna és Kardon László* munkája, voltaképp a profilalkotásról szól. A profilkészítés nem új módszer. Már az ötvenes évektől elkezdték alkalmazni az Egyesült Államokban. Napjainkra több irányzata alakult ki az alkalmazó országok sajátosságainak megfelelően, elsődleges célja azonban mindenütt közös: az elkövető személyiségének megismerése, közvetve az ismeretlen elkövető kilétének tisztázása. A profilalkotás egyfajta alkalmazott bűnügyi magatartástudomány, amely többféle elméleti modellre épül. Gyakorlati alkalmazásának egyik részterülete a kriminálgrafológia, amelyről részletesebben is írnak a szerzők. A dolgozat befejező része bemutatja, milyen szervezeti egységek alakultak ki az erőszakos bűncselekmények komplex elemzésére Amerikában és Európában.

Az *európai unió vonzásában* címet viselő tartalmi egység a Fialat Ügyészek Szakmai Konferenciájának (Budapest, 1998. december 5.) angol nyelvű szekciójában elhangzott előadások szövegét közli magyar fordításban. (A viszonylag rövid, ám nagyon érdekes írások tartalmát csak utalásszerűen jelezzük.)

Holé Katalin az európai bűnügyi együttműködés formáit tekinti át, *Papp Ildikó* az Európai Unió pénzügyeinek védelmével foglalkozik. *Temesváriné Farkas Ildikó* a szervezett bűnözés, *Korona Lajos* pedig a pénzmosás elleni harc eszközeit választotta témául. *Köpf Eszter Mária* az Európai Emberi Jogi Egyezmény egyik aspektusát világítja meg. *Hajdú Magdolna* az Európai Tanács számítógépes bűnözés elleni ajánlását, *Nyitrai Péter* pedig az Európai Unió kiadatási jogrendszerét ismerteti.

Noha az előző évek gyakorlatával ellentétben nincsen kifejezetten a börtönügyet témaköréül választó tanulmány a kötetben, az – gazdag tartalmánál fogva – mégis figyelemre méltó lehet a hazai büntetés-végrehajtási szakemberek számára.

Deák Ferenc